

El verb és comú a totes les llengües romàniques hispanes i gàl·liques: port., cat., oc. i cast. ant. *travar* (aquest, grafiat avui *trabar*), fr. *entraver*, d'accs. semblants a les catalanes; al costat del verb hi ha el substantiu *trava*, en totes elles, fora del francès *entraive* que té forma clarament postverbal (si bé el verb pogué derivar-se allà, igualment d'un substantiu en l'època pre-literària, després molt deslligat allà a causa de l'evolució fonètica en *trev*, *tref*). No caldrà que ací repetim moltes de les dades i explicacions que ja es van donar a l'article TRABAR, del DCEC/DECH, per a les quals podem remetre-hi. Concretem més, però, els fets catalans.

El verb *travare jumentum* figura com a glossa mig-catalana, ja en el dicc. aràbic de *RMa.*, compilat en terra catalana en el S. XIII (p. 333) explicant el verb aràbic *šakka* i les seves variants, en les quals notem (segons Dozy, *Suppl.* I, 778b-779) els significats: *šakka* «encabestrar», «travazón de edificio» (*PAlc.*), *tašakka* «être entravé (cheval)» (*RMa.*), *inšakal* «être arrêté par une difficulté» (Boqtor), i el subst. pl. *šukál* (*RMa.*) o '*áškul* «entraves; sueltas de mulo o caballo» etc.

El present *trava* del verb *travar* i el substantiu *trava* estan explicats tots dos en el dicc. de rims de Jacme Marc (1371): «*trava*: per trava de cavall; *trava*: per qui la-y ciny»; igualment en el *Torc.* d'Aversó, c. 1390: «*trava*: per la trava; per aquell qui alguna cosa trava» (§ 509, *travà*, *travàn*); tots dos figuren també en invs. del primer terç del S. xv: «unes *traves* de ferre per *travar* bèsties» (Osona, a. 1432), «dues *traves* de rocí, de cànem ---» (Torredembarra, 1430), *DAG.*: «*travar* bèsties: compedes addere», Busa-N. OPou combina el verb íntimament amb 'biga': «biga de dos pessas: trabs, -bis; los perns ab què se ajunten: clavus trabalis; ajuntar y *travar* les bigues ab bagues de ferro y coes de millà ---» (*ThPu.*, 151). Per al sentit de «fo *travat* l'ase» en la *Brama dels Llauradors* (v. 206), cf. ací *maixcar* (MASTEGAR) i *RABERA*.

Modernament *travar* continua essent verb d'ús general en tot el domini, amb bastantes accs. particulars, més corrents, en certes zones: *trabá animals* és segurament la més general, fins als Pirineus centrals (Tor de V. Ferrera, 1932); «que en les pluges fortes la terra solta se precipite --- no passa en el terreny no artigat, puix el bosc --- la malea, amb llurs arrels, *traven* la molsa, que queda fortament arrapada al rocam», maestr. (JPorcar, *BSCC* xiv, 243); «*travar-se*: arremangar-se es vestit; --- *travar* pedres ab ferros: engafilar, ab fil d'emplomar, de ferro o d'or: engarzar» mall. *DFgra*.

Literàriament vigorós, avui igual que sempre: «Lo matador de monstres que, de gegant a passos, / escometia a Hesperis, duhent-li 'l brot florit ['el cimeral del taronger hespèric], / se veu *travat*, sos brassos se nuan ab llurs brassos / y un bosc d'enceses armes va a fendre's en son pit», *Ail.* III, 35c (ja igual el mot, i quasi igual el vers en la versió de 1867); «—Posa el carro més pa allà --- —Potser sí que m'ensenyarà com se *trava* un carro», EmVilanova (*O. C.* II, 31); «el pas-

samaner --- comensà son brindis --- als nuvis, els parlà de l'amor, del *porvenir* ---; fins que, *travant-se-li* la llengua al rompre un mot que no se li acudia, ab aquell estorb dels tartamuts quan se topan ab una consonant rebeca, arrodoní --- ab un 'benvinguts sian al gremi' ---», Pons Mass. (*Auca d. l. P.*, 149). *Travat* per 'cepat, rabassut', que *AlcM* suposa emp. no m'és conegut més que de Mall.: «un jornalier de bossot, petit y *travat* ---», JnRosselló (*Manyoc*, 133.13).

El substantiu *trava*, ja l'hem trobat en JMarc, Aversó i inv. de 1430 i 1432. Ennoblit per Ausiàs Marc: «Entre Amor só portat e Fortuna, / cahent, levant, sí com infant en roques: / congoxes grans, ab alegries poques / --- / la fi del hom tardament he sentida: / mos apetits sens *trava* caminaren: / a lur semblant cuytats acorregueren / al qui pus prop los fon de lur natura / ---» (C, 3d).

Ja des d'antic, però, s'ha pensat principalment en les traves, menys nobles, dels animals: «l'hom diligent / --- / ónsos, leons, / cervos, mufrons, / fa mansuets; / toros, masets; / lo mul e mula, / trets de la dula, / ab mos e *trava* / los assuava / ---»; «la malvada / muller elada / fer corregible / és impossible: / no-s pot domar / --- / no hi val congreny, / derrocador, / *trava*, torçor, / art ni destrea / ---», JRoig (*Spill*, 6774); «doncs, puix que les coses del món rahó volen / --- / y aquests de tal pèrdua se planyen i-s dolen / --- / llevau-los les *traves*, fluxau lo cabestre, / jaquiui-los anar a regna ben solta / ---», *Brama dels Llaur.*, v. 256, «*traves* de mula o cavall: compedes; *traves* d'estor o falcó: pedica», Busa-N.; «--- dels cavalls --- / les *traves*: pedica», OPou (*ThPu.*, 34).

Però la forma més antiga fou *la trau* 'biga, pal, palanca', prolongament pur del fem. llatí TRABS, -BIS. És infundat que aquest mot hagi estat mai altra cosa que femení en català, com no ho ha estat en llatí, en oc. ant., arag., portuguès (*AlcM* ha estat desorientat pels mals versos xampurrats amb què Andreu Febrer prova de calcar en un llenguatge artificial el text dantesca: obra sense valor lingüístic, amb tota mena d'arbitrarietats). *Trau* 'biga' ja figura en l'arcaic poeta rossellonès Ponç d'Ortafà († c. 1240): «qu'ieu sia pendut en *trau* / si ja seguí autr' esclau ['altres petjades, altra pista', que la de la seva amada], / pos m'ac pres en son poder, / ni fis endregè lieis faillessa / ---» (poema I, v. 26; *RLR* LXVII, 101).

En els capítols més antics del *Consolat de Mar*, segons les definicions que dona el glossari d'Antoni de Campmany, *trau* és «palanca», «fr. levier» i *estibar a trau* segons Pardessus és «estiver de vive force»: «lo notxer --- sàpia compasar e tallar veles, e *stibar a trau*, e donar lats, e conèixer la volta ab què guanyarà ab son contrari»; «encara és tengut lo senyor als mercaders de donar hòmens qui sàpian la nau *stibar*, si la nau *stiba a trau*» (*Consolat*, § 17, 30, Pard., pp. 70, 79). Partint d'aquesta *trau* 'pal o palanca', usada per *estibar amb la màxima tibantor*, és com es comprèn millor el derivat *travar*.

Ara bé aquest femení *trau* es prolongava originàriament cap a l'Oest, amb l'aragonès *trábe* d'Ansó (Casa-